

Helder spreken en schrijven voor de klas

Taalwaardig lesgeven

OWL PRESS

Tamara Bollaert, Lotte Janssens, Ilse Strobbe,
Daan Jossels, Joke Mornie & Pauline Van Daele

Inhoud

Inleiding	11
1. De taalcompetente leraar	13
Mondelinge taal	23
1. Inhoud	25
2. Structuur	31
3. Formulering	35
4. Taal	45
5. Aantrekkelijkheid	53
6. Audiovisueel materiaal	62
7. Bronvermelding	65
8. Stemzorg en stemhygiëne	66
Schriftelijke taal	75
1. Inhoud	77
2. Structuur	88
3. Formulering	102
4. Taal & spelling	110
5. Lay-out	123
6. Bronvermelding	128
7. Artificiële intelligentie	136
Taalbewust lesgeven	145
1. Positief-talige grondhouding van de leraar	149
2. Taalbeleid	151
3. Taalgericht vakonderwijs	175

Taaltaken van de leraar	201
1. Een zakelijke e-mail	203
2. Een websitetekst	206
3. Een schriftelijke aankondiging	208
4. Een mondelinge aankondiging	210
5. Een schriftelijke instructie	212
6. Een mondelinge instructie	215
7. Een onderwijsleergesprek	218
8. Een betekenisonderhandelingsgesprek	221
9. Een verhaal of anekdote	224
10. Een presentatie met visuele ondersteuning	227
11. Een kennisclip	229
12. Een demonstratie	231
13. Een bordschema	233
14. Een theoriekader	236
15. Een werkblaadje	238
16. Een stappenplan	240
17. Een kijkwijzer bij een sportles	242
18. Een toetsvraag	244
19. Een rapportcommentaar	246
20. Notities bij een hoorcollege	249
21. Een schema bij studieteksten	252
22. Een brief aan de ouder(s) en/of voogd(en)	254
23. Een reflectie	257
24. Een vergadering	260
25. Een schriftelijk verslag	263
26. Een (onderzoeks)paper	265
27. Een oudercontact	270
28. Een curriculum vitae	273
29. Een sollicitatiebrief	276
30. Een sollicitatiegesprek	279
 Bijlagen	 283
Literatuurlijst	289

Woord vooraf

Taalvaardig lesgeven is tot stand gekomen op basis van jaren ervaring in de vakgroep communicatieve vorming van de Educatieve Bachelor Secundair Onderwijs aan Arteveldehogeschool Gent. De inhoud uit dit boek heeft een vorig leven gekend als *Taalvademecum*, daarna als *Taalatlas* en uiteindelijk is de geüpdatete versie het boek geworden dat je nu in handen hebt.

De auteurs van dit boek zijn al verschillende jaren werkzaam bij Arteveldehogeschool Gent. Wij willen een aantal mensen expliciet bedanken zonder wie dit boek er nooit was gekomen. In de eerste plaats zijn we onze niet-taalcollega's van de Educatieve Bachelor Secundair Onderwijs dank verschuldigd voor hun input en hun voorbeelden uit de verschillende vakken. Graag willen we ook Joke Janssens bedanken, onze collega in de verkorte lerarenopleiding.

De eerste versies van dit boek hebben daarnaast buitenshuis hun weg gevonden en collega's van UCIL Kim Willems en Anne Decelle waren daarbij onze kritische vrienden. Ook de pedagogische begeleidingsdiensten van Katholiek Onderwijs Vlaanderen en het Gemeenschapsonderwijs! hebben ons gedreven in het schrijven van dit boek.

Dit boek bevat ook jaren aan vormingen, opleidingen en bijscholingen. We zijn dan ook iedereen genegen die ons geïnspireerd heeft. Materialen die we ontleenden aan anderen, hebben we zo goed mogelijk van een bronvermelding voorzien. Mochten er toch nog voorbeelden of ideeën niet zijn toegewezen aan de rechtmatige eigenaar, dan horen wij dat graag.

Ten slotte hopen wij met dit boek concrete handvatten te kunnen aanreiken aan iedereen die het mooiste beroep ter wereld ambieert: dat van leraar! We hopen dat we het bewustzijn kunnen versterken dat taal cruciaal is voor elke leraar en de tools kunnen aanbieden om talige ondersteuning te bieden in elke les.

Tamara Bollaert

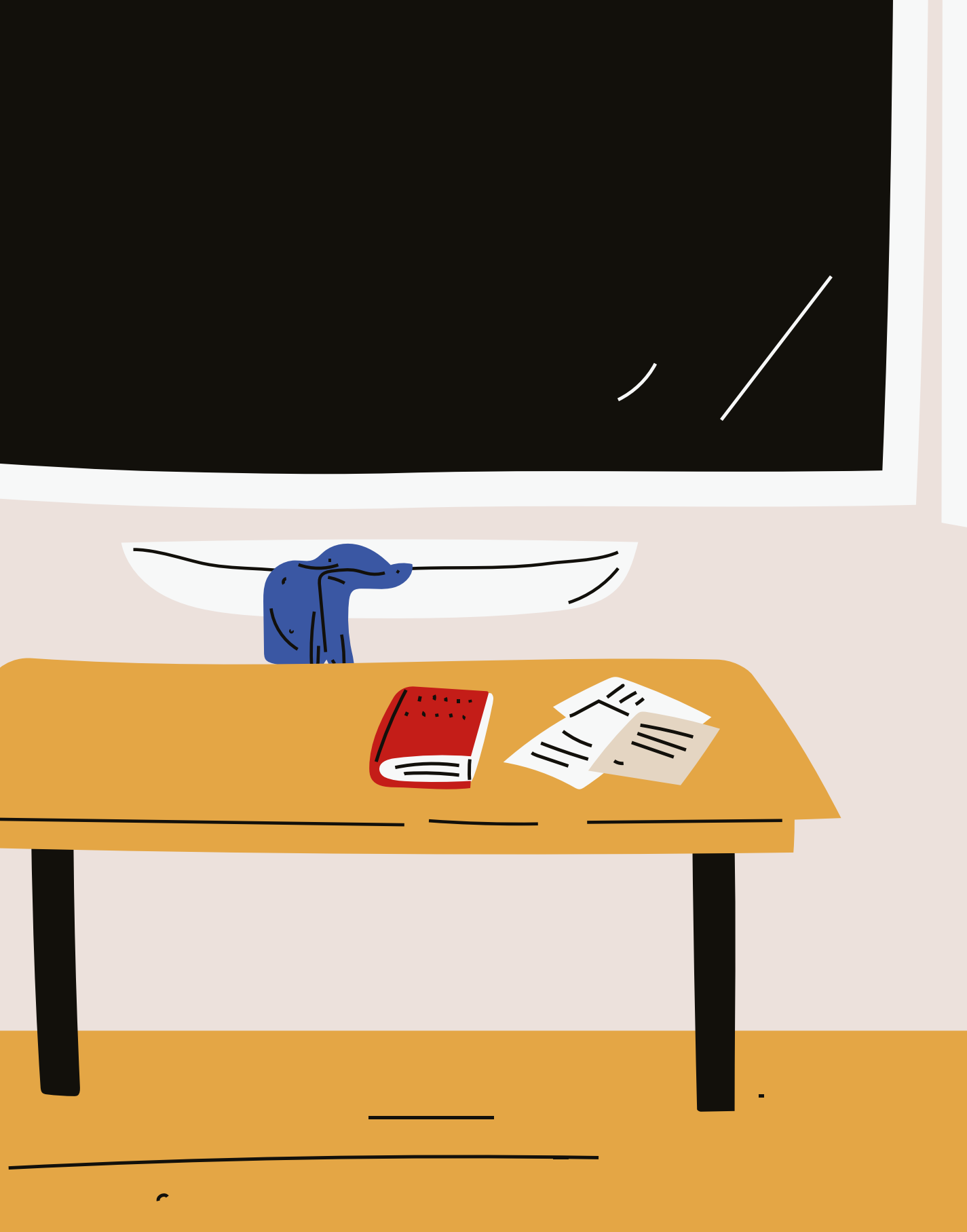
Lotte Janssens

Daan Jossels

Joke Mornie

Ilse Strobbe

Pauline Van Daele

Inleiding

De taal die we in het onderwijs hanteren is complex en abstract en toch gaan we ervan uit dat leerlingen én studenten die zomaar begrijpen en gebruiken. Dit boek wil de schooltaal niet als vanzelfsprekend beschouwen en biedt een richting doorheen het woelige schooltaallandschap. In dit boek vind je meer tekst en uitleg bij de mondelinge en schriftelijke taalcompetenties die je zal aanscherpen tijdens je lerarenopleiding secundair onderwijs.

Raadpleeg dit naslagwerk bij je taken en opdrachten. Je leest alles over goed gestructureerde teksten, interactieve presentaties, de relevantie van bronvermelding of het gebruik van artificiële intelligentie. Dit naslagwerk geldt voor de gehele duur van je opleiding. Ook daarna kan je het inzetten wanneer je teksten creëert voor je werk: brieven naar ouders, instructieteksten voor leerlingen, presentaties op infoavonden ... Het boek bestaat uit vijf delen: mondelinge taal, schriftelijke taal, artificiële intelligentie, taalbewust lesgeven en taaltaken van de leraar. In de eerste twee delen lees je alles over de finesses van mondelinge en schriftelijke taal. In deel drie focussen we op het gebruik van artificiële intelligentie om je taalcompetenties te versterken. In deel vier leer je hoe je ook de taal van de leerlingen kan ondersteunen en in deel vijf kan je terecht voor concrete voorbeelden van taaltaken die je als (toekomstige) leraar zal moeten creëren.

Via onderstaande QR-code krijg je toegang tot de playlist waarnaar in dit boek verwezen wordt. Of surf ernaar via de volgende link: tinyurl.com/taalvaardiglesgeven.

1. De taalcompetente leraar

Als student in de lerarenopleiding leer je hoe je begees-terend aan jongeren kan lesgeven, hoe je lessen opstelt en wat je de leerlingen als inhoud zal aanreiken. Doorheen groepswerken, vakgerichte lesgeefsessies en werkveld-stages zal je jezelf ontplooien tot een echte vakexpert, didacticus en pedagoog. Maar daar stopt jouw taak als leraar niet.

Iedere afstuderende student is ook een taalbewuste leraar. Dat houdt in dat je een correcte mondelinge en schriftelijke standaardtaal hanteert in contact met je leerlingen en hun ouders, je collega's en externen.

In *De taalcompetente leraar*, een publicatie van de Nederlandse Taalunie, lezen we welke zes talige competenties elke leraar moet beheersen:

- De leraar gaat adequaat in interactie met leerlingen, collega's en ouders.
- De leraar formuleert helder en concreet voor verschillende doelgroepen.
- De leraar geeft heldere uitleg.
- De leraar biedt taalsteun.
- De leraar zorgt voor talig geschikt lesmateriaal.
- De leraar ontwikkelt blijvend de eigen taalcompetenties.

Die competenties vormen een talige leidraad doorheen de lerarenopleiding: binnen alle vakken, maar ook bij stage, groepswerken en praktijkonderzoek en/of een bachelorproef. We lichten ze hieronder even toe en verwijzen ook naar de delen in dit boek die jou er telkens meer toelichting en tips over geven. Bij elke talige competentie vind je ook een overzicht van de kennis, de vaardigheden en de attitudes die je nodig hebt om de taalcompetentie te bereiken.

1.1 De leraar gaat adequaat in interactie met leerlingen, collega's en ouders

- De leraar lokt taalproductie bij leerlingen uit.
- De leraar stimuleert leerlingen om met elkaar en met anderen in interactie te gaan.
- De leraar organiseert ruimte voor interactie in de klas.
- De leraar communiceert positief en waarderend met leerlingen over hun gedrag, prestaties en leerontwikkeling.
- De leraar communiceert open en eerlijk met collega's en ouders over de ontwikkeling van leerlingen.
- De leraar communiceert begrijpelijk over schoolzaken en onderwijskundige thema's.

Leraar zijn is niet alleen lesgeven, het is ook gesprekken voeren: onderwijsleergesprekken tijdens de les om de leerlingen iets bij te leren, (taalontwikkende) feedbackgesprekken om de leerlingen bij te sturen, informele gesprekken tussen de lessen door ... Ook met ouders en collega's zal je heel wat gesprekken voeren en die verlopen dan weer anders dan met leerlingen. Niet alleen de gespreksonderwerpen zullen anders zijn, ook de manier waarop je die gesprekken voert, de woorden die je kiest en de toon die je hanteert, zal je aanpassen aan je publiek.

Interactie vraagt ook om een correcte inschatting van de ander. Het vraagt zowel om luistervaardigheid als spreekvaardigheid. Om in gesprek te gaan, moet je ook met twee zijn. Dat betekent dat je de ander de mogelijkheid moet bieden om ook te spreken. In een gesprek met collega's lijkt dat evident, maar tijdens een les moet je er als leraar over waken dat het geen eenrichtingsverkeer wordt.

Verwijzing

Lees meer over hoe je als leraar tegemoetkomt aan deze competentie in:

- het deel 'Mondelinge taal', met de belangrijkste aandachtspunten voor een adequate interactie met leerlingen, collega's en ouder(s)/voogd(en)
- het deel 'Taaltaken':
 - een zakelijke e-mail
 - een onderwijsleergesprek
 - een betekenisonderhandelingsgesprek
 - een brief aan de ouder(s) en/of voogd(en)
 - een vergadering

- een oudercontact
- een curriculum vitae
- een sollicitatiebrief
- een sollicitatiegesprek

1.2 De leraar formuleert helder en concreet voor verschillende doelgroepen

- De leraar formuleert heldere en concrete leerdoelen.
- De leraar formuleert heldere, concrete en doelgerichte vragen en opdrachten.
- De leraar formuleert heldere, concrete en doelgerichte feedback.
- De leraar vertelt verhalen ter ondersteuning van de leerinhoud.
- De leraar formuleert heldere, concrete en doelgerichte afspraken en verwachtingen.
- De leraar vertelt verhalen om bij te dragen aan een positief klasklimaat.
- De leraar formuleert helder, concreet en doelgericht in de brede context van het onderwijs.

Efficiënte en effectieve communicatie betekent helder en concreet formuleren. Om ervoor te zorgen dat je leerlingen niet vijf keer hetzelfde vragen, moet je als leraar zelf een heldere instructie geven en doelgerichte vragen stellen.

Verwijzing

Lees meer over hoe je als leraar tegemoetkomt aan deze competentie in:

- het deel 'Mondelinge taal' + deel 'Schriftelijke taal': focus op formulering, rekening houdend met de doelgroep (leerlingen, collega's, ouder(s)/voogd(en))
- het deel 'Taalontwikkend lesgeven'
- het deel 'Taaltaken':
 - een websitetekst
 - een schriftelijke/mondelijke aankondiging
 - een verhaal of anekdote
 - een werkblaadje
 - een stappenplan